

Ամայա ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ
Երևանի պետական համալսարան

ԿՆՈՋ ԿԵՐՊԱՐԸ ԽԱԼԵԴ ՀՈՍԵՅՆԻԻ
«ՀԱՉԱՐ ՉՔՆԱՂ ԱՐԵՎՆԵՐ» ՎԵՊՈՒՄ

Հոդվածը փորձ է ներկայացնելու այն դժվարությունները, որոնց միջով «Հազար չքնաղ արևներ» վեպի գլխավոր հերոսուհիները ստիպված են անցնել միայն այն պատճառով, որ կին են և ծնվել են Աֆղանստանում: Նրանք դժբախտ կանայք են, որոնք ծնվելու առաջին իսկ օրվանից դատապարտված են: Աֆղան հասարակությունը չի ընդունում նրանց, և նրանք ստիպված են տառապել՝ իրենց ինքնությունն ու արժանապատվությունը պահելու համար: Ճակատագիրն այս կանանց շարքել է աշխարհ՝ առանց իրենց համաձայնությունը ստանալու: Նրանք միայնակ են, լքված ու անպետաված, բայց կարողանում են իրենց մեջ ուժ գտնել ու պայքարել հանուն երջանկության: Հոդվածի նպատակն է էմիգրանտական գրականության համատեքստում վեր հանել արևելյան մշակույթի առանձնահատկությունները:

Բանալի բառեր. էմիգրանտական գրականություն, կորսված հայրենիք, կանանց իրավունքներ, ինքնազոհաբերում, փախստական, արևելյան մշակույթ

«Հազար չքնաղ արևներ» վեպն աֆղան-ամերիկացի գրող Խալեդ Հոսեյնին գրել է 2007 թվականին: Վեպը նվիրված է աֆղան կանանց: 2003 թվականին այցելելով Աֆղանստան և տեսնելով, թե կանայք ինչ դժվարությունների ու ողբերգությունների միջով են ստիպված անցնել, ինչ բռնությունների են ենթարկվում գենդերային անհավասարության ու խտրականությունների պատճառով՝ Հոսեյնին գրում է երկու աֆղան կանանց մասին մի վեպ, որը սոցիալական իրավունքների սահմանափակման մասին է: «Հազար չքնաղ արևներ» վեպի կենտրոնական թեման հենց կանանց տեղն է աֆղանական հասարակության մեջ: Նրանք զրկված են տարրական իրավունքներից: Ազատ տեղաշարժվելու, սովորելու, աշխատելու մասին միայն կարելի է երազել: Դեսպոտիզմն ամենուր ուղեկցվում է վեպում. կանայք մեծապես կախված են հայրերից, ամուսիններից և հատկապես որդիներից: Վեպում սոցիալական կարգավիճակ ունենալը տղամարդկային հատկանիշ է: Վեպը յուրօրինակ ուղեցույց է, թե ինչպես կարելի է դիմանալ անվերջանալի ճնշումներին, ինչպես կարելի է հաղթահարել պատերազմի զարհուրելի հետևանքներն ու միևնույն ժամանակ նոր կյանք սկսելու հույս ունենալ: Թվում է՝ կան բաներ, որ անհաղթահարելի ու անտանելի են, բայց Հոսեյնին ցույց է

տալիս, որ նվիրվածության ու սիրո շնորհիվ ցանկացած բռնություն ու թշվառություն կարելի է հաղթահարել: Հոսեյնին կարողանում է այնպես ներկայացնել ողբերգությունը, որ ընթերցողը զգա, բայց չապրի նույն տառապանքն ու կարողանա հանգիստ անցնել գրքի հաջորդ էջին: Գաղափարական հայրենիք փնտրելիս, Հոսեյնին ներկայացնում է ինչպես աֆղանական, այնպես էլ ամերիկյան մշակույթը: Նրա մյուս ստեղծագործություններում կանայք չեն գերակշռում, իսկ այս ստեղծագործության հիմքում հենց նրանք են:

«Հազար չքնաղ արևներ» վեպը պատմություն է երկու կանանց և նրանց բռնարար ամուսնու՝ Ռաշիդի, կանանց պայքարի ու այն ուժի մասին, որ ներսից է գալիս: Վեպում տեղ են գտել նաև թալիբների արշավանքներն ու հետպատերազմական Աֆղանստանն իր ողբերգական ճակատագրով: Մահմեդական կանանց նկատմամբ բռնաճնշումների մասին շատերն են խոսել, սակայն Հոսեյնին այս վեպի օգնությամբ ոչ միայն փորձում է իր հերոսների համար հայրենիքից դուրս փրկություն գտնել, այլ հենց Քարուլում վերակառուցել մշակութապես ավերված հայրենիքը: Հայրենիքի փրկության հույսը Հոսեյնին զարգացնում է վեպի ամբողջ ընթացքում և հայրենիք գաղափարը դիտարկելով ոչ միայն որպես ֆիզիկական, այլև հոգևոր ու մշակութային տարածք՝ ընդլայնում է հայրենիք հասկացության աշխարհագրությունը: Ուշագրավ է վեպի վերջին տեսարանը, երբ Լեյլան որպես դպրոցի ուսուցիչ ասում է աշակերտներին. «Բացե՛ք ձեր պարսկերենի դասագրքերը, երեխանե՛ր» (Հոսեյնի, 2020: 365):

Եթե Հոսեյնիի մյուս վեպերի հերոսները հնարավորություն ունեն լքելու բզկտված ու պատերազմական դրության մեջ գտնվող հայրենիքը, ապա «Հազար չքնաղ արևներ» վեպի հերոսներն ի վիճակի չեն դուրս գալ երկրից: Վեպը յուրօրինակ ճանապարհորդություն է հերոսուհիների համար: Մարիամը ծնված օրվանից հարամի է՝ ապօրինի երեխա, որից հրաժարվել են: Մարիամի մայրը ինքնասպան է լինում, և մեղքի զգացումը շարունակ ուղեկցում է Մարիամին: Նա ամուսնանում է մեկի հետ, ում չի սիրում: Նրա երեխան մահանում է: Նա ստիպված է ապրել ամուսնու և նրա մյուս կնոջ ու երեխաների հետ: Վեպի վերջում էլ հանուն Լեյլայի ու նրա երեխաների սպանում է ամուսնուն, մեղքն իր վրա վերցնում և դատապարտվում մահվան: Իհարկե, տխուր ճանապարհորդություն է: Բայց եթե փորձենք Մարիամի կերպարը պրոյեկտել արևմտյան իրականություն, որտեղ կինն ունի հավասար իրավունքներ, կտեսնենք, որ ոչ մի դժբախտություն դատավճիռ չէ, և կարելի է, օրինակ, Ամերիկայում երջանիկ ապրել:

Եթե փորձենք վեպը վերլուծել ֆեմինիստական տեսանկյունից, խոսելով կանանց իրավունքներից, որոնք անընդհատ խախտվում են, հա-

ճախ ականատես կլինենք սադսիտական դրսևորումների: Վեպում ներկայացվում է, թե ինչպես են տղամարդիկ օգտագործում իրենց իշխանությունը, և այն շատ հաճախ հանգեցնում ֆիզիկական բռնության: Բայց կա խնդրի մյուս կողմը՝ կանայք հանդուրժում են, որովհետև արևելյան մշակույթում տղամարդը տեր է, իսկ կինը՝ հնազանդ: Աֆղանստանում տղամարդիկ լիակատար հեղինակություն են վայելում, և եթե կինը չի ենթարկվում ինչ-որ հրամանի, կարող են ծեծի ենթարկել, նվաստացնել և նույնիսկ սպանել, եթե ցանկանան, քանի որ կինն իրենց սեփականությունն է և կարող են վարվել այնպես, ինչպես ցանկանում են:

Երեխաների համար ավելի լավ ապագա ստեղծելու համար Մարիամն ու Լեյլան ստիպված են շատ գոհողությունների միջով անցնել, և եթե Լեյլայի պարագայում դա բնական է, ապա Մարիամն իսկական Մայր Թերեզան է: Կնոջ կերպարի մասին կարծրատիպերը, գուցե, ծագում են այն պատճառով, որ Աֆղանստանում գենդերային խտրականության դեմ տարիներ շարունակ ոչ ոք չի պայքարել, և այն մշակույթի մի մաս է դարձել: Եվ ստացվում է, որ Մարիամն ու Լեյլան մարտահրավեր են նետում աֆղան հասարակությանն ու չգրված օրենքներին: Աֆղանստանում կանանց արգելված է սովորել և աշխատել, կրթության ու ինքնիշխանության շնորհիվ վերահսկողություն ձեռք բերել սեփական կյանքի նկատմամբ: Այդ պատճառով էլ տարիներ շարունակ նրանք թերարժեքության բարդույթ ունեն և ժամանակի ընթացքում ընտելանում են բռնությանն ու դադարում պայքարել դրա դեմ: «Հիշի՛ր, աղջի՛կս, ինչպես կողմնացույցի սլաքը միշտ հյուսիսն է ցույց տալիս, այնպես էլ տղամարդու մատը միշտ կնոջն է գտնում, մի՛շտ, չմոռանաս երբեք» (Հոսեյնի, 2020: 11), - ասում է Մարիամի մայրը: «Տղամարդու սիրտը ստոր, ստոր բան է, Մարիամ: Մոր արգանդի պես չէ: Չի արյունահոսի, չի ձգվի, որ քեզ համար տեղ անի» (Հոսեյնի, 2020: 29):

Մարիամին կարող ենք դիտարկել նաև որպես հեղափոխական կնոջ, ով ծնվելով հարամի և անցնելով ինքնաճանաչման երկարատև փուլ, դառնում է հեղափոխության խորհրդանիշ: Մարիամի դժբախտությունը սկսվում է այն օրվանից, երբ Նանան բեղմնավորվում է: Սխալ ընտրություն, սոցիալական անհավասարություն, երջանիկ լինելու մղում, տարբերակները շատ են, արդյունքը մեկը՝ երեխա, որ չի ապրելու լիարժեք ընտանիքում: Նանան դժգոհ է, հիասթափված իր կյանքից, ծնողներից, Մարիամից: Եթե Նանայի հայրը ըստ աֆղանական ավանդույթների սպաներ աղջկան, Նանան ստիպված չէր լինի անցնել այդ ամենի միջով, բայց հայրը ամոթից թողնում, հեռանում է:

Վեպը սկսվում է Նանայի ու Մարիամի երկխոսությամբ, ավելի ճիշտ տեսարանով, որտեղ Մարիամը կոտրում է Նանայի միակ ժառանգությունը՝ թանկարժեք շաքարավազի ամանը: «Սա է տառապանքիս վար-

ձատրությունը, ժառանգությունս ջարդող, փոքրիկ, անշնորհք, հարամի՛» (Հոսեյնի, 2020: 8): Փոքր երեխա լինելով՝ Մարիամը չի հասկանում, թե ինչ է նշանակում հարամի բառը, բայց հասկանում է, որ այն վատ բառ է: Մարիամը, ում միակ մեղքը ծնվելն է, ամբողջ կյանքում դատապարտված է հարամի լինելու: Տարիներ հետո է միայն Մարիամը հասկանում, թե ինչ է իրականում նշանակում հարամի և գիտակցում, որ հենց այդ բառն է պատճառը, որ ինքը երբեք չի ունենա սեր, ընտանիք, տուն և երբեք չի ազատվի հարամի պիտակից: «Հարամի ստեղծողներն են մեղավոր, ոչ թե հարամին, որի միակ մեղքը ծնվելն է: Մարիամը դեռ փոքր էր բառի նշանակությունն իմանալու համար, բայց մոր ասելու ձևից կռահեց, որ հարամի լինելն ինչ-որ տգեղ, նողկալի բան է միջատների, վազվզող խավարասերների պես, որոնց մայրը միշտ անիծելով ավլում-թափում էր քուլբայից» (Հոսեյնի, 2020: 8):

Եթե այստեղ էլ փորձենք խնդրին նայել արևմտյան արժեհամակարգի դիտանկյունից, մեզ համար կպարզենք, որ Մարիամն ընդամենը կարող է դիտարկվել որպես սխալ ամուսնության արգասիք և կարող էր ապրել իր կյանքը երջանիկ որևէ երկրում, օրինակ Ամերիկայում: Վերլուծելով արևելյան և արևմտյան արժեհամակարգերի տարբերությունները էմիգրանտական գրականության համատեքստում՝ հասկանում ենք, որ արևելյան կարծրատրիպերը միայն դժվարեցնում են մարդկային կյանքի ընթացքն ու հնարավորություն չեն տալիս մարդուն տնօրինել սեփական ճակատագիրը: Արևմտյան արժեհամակարգը թույլ է տալիս մարդուն լինել ազատ, թույլ է տալիս սխալվել և ուղղել սեփական սխալը, և ամենակարևորը՝ չի պատժում մարդուն այն մեղքերի համար, որոնք ինքը չի գործել: Փաստորեն, ստացվում է որ Մարիամն անցնում է բոլոր դժվարությունների միջով իր մոր սխալ ընտրության, կամ հոր թուլության պատճառով: Ավելի հավանական տարբերակն այն է, որ Մարիամը տառապում է միայն նրա համար, որ ծնվել է Աֆղանստանում, և որ կին է:

Վեպի կին հերոսներն անըդիստ վտարվում են իրենց ցանկալի ազատությունից: Նրանք կարող էին դպրոց գնալ, կրթություն ստանալ, աշխատել, բայց աֆղանական իրականության մեջ կինն այդ իրավունքներից զրկված է: Իսլամական օրենքը՝ շարիաթը, վավերացնում է կանանց իրավունքների սահմանափակումը: Այս ամենի հետ մեկտեղ Մարիամը նաև անօրինական դուստր է և իր հարուստ հայրն ապրում է իր կյանքով և շաբաթվա մեջ միայն մի օր է հիշում դստեր գոյության մասին: Այս կերպ Հոսեյնին ցույց է տալիս, որ աֆղանական մշակույթում ամուսնությունը կապված չէ սիրո հետ: Այն շատ հաճախ ընդամենը ծնողների պարտադրանքն է: Ջալիլը ստիպում է Մարիամին ամուսնանալ Ռաշիդի հետ, ով նրանից երեք անգամ տարիքով մեծ է, միայն այն բանի համար, որ Մարիամը հեռանա իրենից, և ինքն ամեն օր ստիպված չլինի հիշել,

որ անօրինական դուստր ունի: Սա էլ մեղքից ազատվելու յուրօրինակ միջոց է: Ջալիլը հոգու խորքում սիրում է իր աղջկան, սակայն հասարակական կարծիքն ավելի է կարևորում և միայն տարիներ անց է հասկանում, որ ոչինչ չի օգնել նրան ազատվել իր մեղքից:

Արդարության համար պետք է նշել, որ սկզբում Ռաշիդը լավ էր վերաբերվում Մարիամին, նույնիսկ ծաղիկներ ու մուգ կարմրաշագանակագույն մետաքսե շալ է նվիրում: Նա ուզում էր երջանիկ լինել Մարիամի հետ, և միայն արու զավակն էր պակասում այդ երջանկությանը, սակայն, երբ պարզվում է, որ Մարիամը չի կարող երեխա ունենալ, սերն ու կարեկցանքը փոխակերպվում են արհամարհանքի, ծաղրուծանակի, ծեծի ու բռնության: Ժամանակի ընթացքում Ռաշիդը միայն ատելություն է վաստակում իր անմարդկային վերաբերմունքի պատճառով: Նա նույնիսկ չի փորձում հասկանալ Մարիամի հոգեկան ապրումները: Երեխայի մահվան հետ Մարիամը կորցնում է երջանիկ լինելու վերջին հույսը: Ռաշիդը գնալով ավելի անտանելի է դառնում, ոչինչ չի գոհացնում նրան, և կենցաղային շփումները վերածվում են բացահայտ բռնության ու խոշտանգումների: Մարիամը լուռ տանում է ամուսնու բոլոր դաժանությունները, քանի որ քաջություն չունի բարձրաձայնելու և դեմ գնալու արդեն հաստատված հասարակական նորմերին: Ավանդական աֆղանական հասարակության մեջ կնոջ արժեքը գնահատվում է նրա պտղաբերությամբ, հատկապես արու զավակ ունենալու կարողությամբ, և քանի որ Մարիամը զրկված է նաև այդ կարողությունից, նրան մնում է լուռ դիմանալ բոլոր բռնություններին: Երբ Մարիամին միանում է նաև Լեյլան, կենցաղային խնդիրներն ավելի տանելի են դառնում, իսկ Ռաշիդի փոփոխվող տրամադրությունները, դժգոհություններն ու դաժանությունները հավասարապես բաժանվում են Մարիամի և Լեյլայի միջև: Ռաշիդը վիրավորում ու ծեծում է նրանց, նրանց իրի պես վերաբերվելով, կարծես կանայք նրա սեփականությունն են:

Անօրինական դուստր լինելուց մինչև անժառանգ կին հոգնեցուցիչ ճանապարհորդությունը պատկերում է հասարակության մեջ կնոջ թշվառ վիճակը: Մարիամը, ինչպես նաև Նանան՝ Մարիամի մայրը, միշտ զոհաբերում են իրենց ցանկություններն ուրիշների համար: Նրանք երբեք ոչինչ չեն պահանջում, և միակ բանը, որ կյանքի ընթացքում սովորում են, դիմացկունությունն է: Մարիամը մեծանում է հավատացած, որ ինքը հարամի է, և որ հասարակությունը երբեք չի ընդունի իրեն: Նա ենթարկվում է իր ճակատագրին և շարունակում դիմակայել ճնշումներին ու արական գերիշխանությանը: Նա երբեք չի առարկում և չի դիմադրում, կարծես ինչ-որ ներքին համաձայնությամբ վաղուց զոհաբերվել է, և հիմա միայն մնում է դիմանալ վերջին վիրավորանքներին ու արհամարհանքին: Ցավոք սրտի, աֆղանական իրականության մեջ Մարիամը

միակը չէ: Շատ կանայք Մարիամի պես զոհաբերում են իրենց կյանքը մշտական վախի ազդեցության տակ: Մարիամի ներքին կոնֆլիկտը սրվում է այն ժամանակ, երբ Ռաշիդն ամուսնանում է Լեյլայի հետ: Եվս մեկ անգամ Մարիամը զգում է իր անլիարժեքությունն ու ցանկանում է իմանալ իր այդքան անպետք լինելու պատճառը: Նա ուզում է հասկանալ, թե ինչու է իր ամբողջ կյանքի ընթացքում վարկաբեկվում: Սակայն ժամանակի ընթացքում Ռաշիդի ճնշումները միավորում են երկու կանանց: Լեյլան ստիպում է Մարիամին մտածել ազատության մասին: Նրանք միասին սկսում են պայքարել անարդարությունների դեմ և հույս են ներշնչում աֆղան կանանց, որ պայքարի միջոցով կարելի է ապացուցել, որ կանայք անկոտրում ոգի ունեն, և չի կարելի նրանց ստրկացնել: Մարիամը բախտորոշ պահի չի վախենում սպանել բռնակալ ամուսնուն: Այդ պահին նա վերջապես ուժ է գտնում իր մեջ՝ դեմ գնալու աշխարհի անարդարություններին ու հաղթելու այն կյանքին, որն անընդհատ ճնշել է իրեն: Իր այդ գործողությամբ նա ապացուցում է, որ կինը անհատականություն է, այլ ոչ թե տղամարդու կցորդ, նա կարող է հաղթահարել բոլոր փորձություններն ու գտնել փրկության ճանապարհը: Մյուս կողմից կարող ենք ասել, որ Մարիամի անհնազանդությունը ուշացած է, և որ իր այդ քայլով ոչ թե իրեն է փրկում, այլ ինքնազոհաբերվելով փրկում է Լեյլային և նրա երեխաներին: Ռաշիդի սպանությունը Մարիամի առաջին ու ցավոք սրտի միակ սեփական որոշումն է: Սեփական կյանքի ընթացքը վերահսկելու առաջին ու ըստ էության վերջին քայլը: Նա իր այս քայլով դուրս է գալիս գենդերային գերիշխանությունից, որին բախվել է ամբողջ կյանքում, ապացուցում, որ ենթարկվողը հաճախ կարող է դեմ գնալ բռնակալին՝ պաշտպանելու իր սիրելիներին թեկուզ սեփական կյանքը զոհաբերելու գնով: Ճնշումը, զոհաբերությունն ու գենդերային շահագործումը սոցիալական ընդվզման հիմնական պատճառներն են: Մարիամը մահապատժի է ենթարկվում իր հանցագործության պատճառով՝ փրկելով մի ամբողջ ընտանիք: Մարիամի մահը ենթադրում է հոգու և մարմնի ազատություն: Անօրինական սկզբի օրինական ավարտ: Մարիամն աշխարհը թողնում է որպես ինչ-որ բան: Նա զոհաբերում է իր կյանքը՝ խաղաղություն, ներդաշնակություն և ազատություն նվիրելով ուրիշներին: Եթե հողվածը փորձ լիներ քննելու մեղքի տեսությունը, ապա բավական կլիներ ասել, որ Մարիամն ու Լեյլան մեղավոր են միայն այն բանի համար, որ կին են ծնվել: Թալիբներն անընդհատ նոր սահմանափակումներ ու պատիժներ են կիրառում կանանց վրա, և ցավալին այն է, որ աֆղան հասարակության մեջ մեղքի կոնցեպտը գերազանցապես իգական սեռին է բնորոշ: Եթե տղամարդկանց համարյա բոլոր մեղքերը ներվում են, ապա կանայք մահապատժի են ենթարկվում: Հետաքրքրական է նաև, թե ինչպես է աֆղանական հասարակությունը

պատժում հանցագործություն կատարած կնոջը: Արևելյան ու արևմտյան արժեհամակարգերն այստեղ կրկին բախվում են: Եթե քրիստոնեությունը սովորեցնում է ներել, ապա արևելյան կրոնը պատժելու կողմնակից է:

Հաճախ ազատության ու փրկության միակ ճանապարհը մահն է: Եվ միայն այն աշխարհում է հնարավոր ազատվել բոլոր մեղքերից և երջանիկ լինել, սակայն կյանքի ամբողջ աբսուրդն այն է, որ դու պարտավոր ես այս կյանքում երջանիկ լինել: Դու պիտի պայքարես, ներես, փորձես ճիշտ ապրել, չնեղացնես դիմացինիդ, չճնշես և միևնույն ժամանակ պիտի ուժեղ լինես և թույլ չտաս, որ քեզ նեղացնեն, ճնշեն կամ փորձեն խլել քեզնից քո ազատությունը:

Ճնշված կնոջ լավագույն օրինակներից մեկը աֆղան Աեշա Մոհամմադան է, ով 2010 թվականին հայտնվել էր Թայմս ամսագրի շապիկին: Նրա դեմքն ամբողջովին այլակերպված էր, իսկ քիթը բացակայում էր: Նրան պատժել էր ամուսինը՝ տանից փախչելու համար: Աեշան կարճ ժամանակում դարձավ ճնշված կանանց խորհրդանիշ: Հետագայում Աեշան տեղափոխվեց Միացյալ Նահանգներ, որտեղ բազմաթիվ վիրահատություններից հետո կարողացավ վերականգնել քիթը և դառնալ հասարակության լիարժեք մասնիկ: Գուցե պատերազմական երկրների համար սա ցնցող օրինակ չէ, բայց արևմտյան մտքի ու մշակույթի համար բացառիկ է:

«Հազար չքնաղ արևներ» գրքի շապիկի վրա անապատով միայնակ քայլող կին է՝ աֆղանական հանդերձանքով ու ապագայի հույսով: Սա յուրահատուկ արևելյան սիմվոլ է, որտեղ միայնակ քայլող կինը կանանց հավաքական կերպարն է, իսկ արևելյան հանդերձանքը (բուրքա)՝ անազատության խորհրդանիշը, որից վաղ թե ուշ կազատվեն բոլոր նրանք, ովքեր ազատության են ձգտում: Խոսքն ամենևին արևելյան ու արևմտյան մշակույթների բախման մասին չէ, այլ կանանց իրավունքների վերականգնման և նրանց երջանկության հաստատման:

Հոսեյնիի վեպը որքան գեղեցիկ, նույնքան էլ ողբերգական է: Վեպը սենտիմենտալ է, բայց արցունքներ չի կորզում, ընթերցողը կարեկցում է հերոսներին և միևնույն ժամանակ մտորում հեղինակի բարձրացրած խնդիրների շուրջ: Հոսեյնին գրում է Աֆղանստանի մասին, բայց էջերը չի լցնում պատմական ակնարկներով: Վեպում կան չար ու բարի, երջանիկ ու դժբախտ, վախկոտ ու արի, հաջողակ ու անհաջողակ հերոսներ, որոնք տարբեր կերպ են վերապրում պատերազմները:

Հոսեյնիի մոտ լավ է ստացվում փոխանցել ինքնազոհաբերման նրբերանգները: Մարիամի ու Լեյլայի տառապաքների նկարագրությունը գուցե գրական գործ չդառնար, եթե պատմությունն իրական չլիներ: Վեպն այնքան ցավի ու տառապանքի մասին չէ, որքան ընկերության, հավատարմության ու կնոջ տոկունության: Հոսեյնին չի վախենում նկա-

րագրել կնոջ նկատմամբ բռնության տեսարանները կամ Աֆղանստանի իրական պատկերը: Նրա ստեղծագործության մեջ արդարությունը միշտ հաղթանակում է, իսկ իրական սերը երբեք չի մեռնում:

Աֆղանստանի պատերազմական տեսարաններն ու պատերազմից հետո մարդկանց խեղված ճակատագրերն արդեն բավարար են հուզիչ վեպ ստանալու համար, Մարիամի ու Լեյլայի կերպարներն էլ ամբողջացնում են ստեղծագործությունը: Նկարագրելով Աֆղանստանում տեղի ունեցող ամենասարսափելի դեպքերն ու նրանց ողբերգական հետևանքները՝ Հոսեյնին ընթերցողի համար հույսի մի շող է թողնում: Անարդար ու դաժան աշխարհի դեմ Հոսեյնին պայքարում է Մարիամի ու Լեյլայի սիրով: Նրանք են հենց արևները, որ շողում են մթության մեջ:

Հոսեյնին իր հարցազրույցներից մեկում նշում է, որ վեպը համարում է «մայր-դուստր պատմություն», ի տարբերություն «Օդապարուկ թոցնողի», որը «հայր-որդի պատմություն» է: Նա շարունակում է իր նախորդ ստեղծագործություններում արծարծվող թեմաների քննարկումը, այս անգամ կենտրոնանալով կին կերպարների և հասարակության մեջ նրանց դերի վրա:

Վեպի հենց վերնագրից հույս է ճառագում: «Հազար չքնաղ արևներ» արտահայտությունը հույս է արթնացնում ու հուշում, որ վախերից, տառապանքներից հետո արևը վառվում է նրանց համար, ովքեր սիրում են, ովքեր կողքիդ են կամ հեռու են քեզնից:

Գրքի վերնագիրը Հոսեյնին վերցրել 17-րդ դարի իրանցի բանաստեղծ Սաիբ-էլ-Թաբրիզի «Քաբուլ» բանաստեղծությունից.

Քաբուլի յուրաքանչյուր փողոց գրավիչ է աչքի համար,
Բազարների միջով եգիպտական քարավաններ են անցնում,
Անթիվ են նրա տանիքներին փայլող լուսինները,
Անթիվ են պատերի հետևում ծպտված հազար չքնաղ արևները:

Խալեդ Հոսեյնին նշում է, որ սիրելի քաղաք Քաբուլը լքելու մասին բանաստեղծություններ էր որոնում տեսարաններից մեկում օգտագործելու համար, երբ գտավ այս գեղեցիկ հատվածը: Նա հասկացավ, որ գեղեցիկ բանաստեղծություն է գտել ոչ միայն այդ տեսարանի, այլև գայթակղիչ վերնագիր՝ ամբողջ վեպի համար:

Հարցին, թե ինչն է նրան ստիպել գրել վեպ երկու աֆղանուհիների մասին, Հոսեյնին պատասխանում է, որ «Օդապարուկ թոցնողը» վեպն ավարտելուց հետո երկար է մտածել աֆղան կանանց մասին պատմություն գրելու մասին: 2003 թվականի գարնանը, երբ Հոսեյնին գնում է Քաբուլ, տեսնում է աֆղանական ազգային տարազներով բազում կանանց, որոնք նստած են փողոցում իրենց երեխաների հետ և գումար են

խնդրում: Հիշում է թե ինչպես էին նրանք քայլում դեպի փողոց, իրենց երեխաների հետքերով ու մտածում՝ ինչպես է կյանքը նրանց այդ կետին հասցրել: Նա խոսում է այդ կանանցից շատերի հետ: Նրանց կյանքի պատմություններն իսկապես սրտաճմլիկ էին, և երբ սկսում է գրել «Հազար չքնաղ արևներ» վեպը, հասկանում է, որ անընդհատ մտածում է այդ կանանց մասին: Չնայած ոչ մի կնոջ չի հանդիպում Քաբուլում, որոնք Լեյլայի կամ Մարիամի նախատիպերն են, բայց մյուս կանանց ձայներն ու դեմքերը, նրանց կյանքի անհավանական պատմությունները միշտ Հոսեյնի հետ էին, և այս վեպի համար ոգեշնչման մի մեծ ալիք գալիս է հենց նրանց հավաքական կերպարից: Հոսեյնին խոստովանում է նաև, որ շատ առումներով «Հազար չքնաղ արևներ» վեպը գրելն ավելի դժվար էր, քան առաջին վեպը՝ «Օդապարուկ թոցնողը»: Սա մասամբ պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ առաջին ստեղծագործությանը ոչ ոք չէր սպասում, իսկ այս վեպն ավելի «հավակնոտ» է, քան առաջինը՝ իր ավելի մեծ թվով կերպարների շնորհիվ: Մարիամի և Լեյլայի միջև քառասունհինգ տարվա տարբերության կա, ինչը կարող էր դժվարեցնել վեպի ընթացքը կամ ուղղակի հաջողություն չունենալ, սակայն երբ Հոսեյնին սկսում է գրել, ընկղմվում է Մարիամի ու Լեյլայի աշխարհներում, և բոլոր մտավախություններն անհետանում են: Այսպիսով Հոսեյնի ընտանիքի, ընկերության, հավատի և սիրո միջոցով փրկություն գտնելու մասին գրված այս վեպը նույնպես հաջողությամբ է պսակվում ու բեսթսելլեր դառնում ամբողջ աշխարհում:

Հետաքրքրական է նաև, որ արևմտյան մշակույթում դառնալով բեսթսելլեր, վեպն արևելյան մշակույթի մի շարք նրբություններ է բացահայտում: Երբ Հոսեյնին համեմատում է «Օդապարուկ թոցնողը» և «Հազար չքնաղ արևներ» վեպերը, նշում է, որ երկու վեպերն էլ բազմապրոֆիլ են, բայց վեպերի հիմքում ընկած է ծնողի և երեխայի կապը՝ իր բոլոր բարդություններով և հակասություններով: Ի վերջո, երկու վեպերն էլ համարվում են «սիրո պատմություններ», քանի որ սերն է, որ կերպարներին դուրս է բերում իրենց մեկուսացումից, ուժ է տալիս՝ հաղթահարելու սահմանափակումները, բացահայտելու իրենց ներքին ուժն ու անհրաժեշտության դեպքում ինքնազոհաբերվելու:

«Մարիամը մահացավ, բայց հեռու չէ: Նա այստեղ է՝ այս պատերի մեջ, որոնք կրկին ներկել են, տնկած ծառերի մեջ, այն վերմակների մեջ, որոնք երեխաներին տաք են պահում, գրքերում ու մատիտներում: Նա երեխաների ծիծաղի մեջ է: Նա Ազիզայի անգիր արած բանաստեղծություններում է, Ազիզայի աղոթքներում, երբ նա խոնարհվում է դեպի արևմուտք: Բայց ամենից շատ Մարիամը Լեյլայի սրտում է, որտեղ փայլում է հազար արևների պայծառությամբ» (Հոսեյնի, 2020: 365):

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հոսեյնի Խ. Հազար չքնաղ արևներ, թրգմ. Մարիա Սադոյանի, Երևան, Զանգակ հրատարակչություն, 2020:
2. Hosseini K. A Thousand Splendid Suns. New York: Riverhead Books, 2007.
3. Хоссейни Х. Тысяча сияющих солнц. Москва: Фантом Пресс, 2019.
4. <http://1.droppdf.com/files/TrPfN/a-thousand-splendid-suns-khaled-hosseini.pdf> (Retrieved February 22, 2021)
5. <https://core.ac.uk/download/pdf/17266859.pdf> (Retrieved February 22, 2021)
6. https://digitalcommons.library.umaine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=soc_facpub (Retrieved February 22, 2021)
7. <https://imamhussain.org/english/-opinions/23435> (Retrieved February 22, 2021)
8. <https://nationalcowboymuseum.org/explore/just-housewife-changing-roles-women-west/> (Retrieved February 22, 2021)
9. <https://time.com/3662361/women-american-west/> (Retrieved February 22, 2021)
10. <https://www.e-ir.info/2013/01/25/are-western-ideals-associated-with-gender-equality-relevant-to-an-understanding-women-in-contemporary-middle-eastern-societies/> (Retrieved February 22, 2021)

A. SOGHOMONYAN – *Образ женщины в романе Халеда Хоссейни «Тысяча сияющих солнц».* – В статье автором сделана попытка представить те трудности, которые приходится преодолевать главным героиням романа «Тысяча сияющих солнц» только потому, что они женщины, родившиеся в Афганистане. Это несчастные женщины, которые обречены с самого рождения. Будучи отвергнутыми афганским обществом, им приходится страдать, проходить через многие испытания, чтобы сохранить свою идентичность и достоинство. Несмотря на то, что они отвергнуты, забыты, одиноки и брошены, им удается найти в себе силы бороться за свое счастье, преодолевая различные препятствия. Цель статьи – выявить особенности восточной культуры в контексте эмигрантской литературы.

Ключевые слова: восточная культура, эмигрантская литература, потерянная родина, права женщин, самопожертвование, беженцы

A. SOGHOMONYAN – *Woman's Image in Khaled Hosseini's "A Thousand Splendid Suns"*. – The paper attempts to present the difficulties that the main characters of the novel “A Thousand Splendid Suns” have to overcome just because they are women born in Afghanistan. They are unfortunate women who are doomed

from birth. Afghan society does not accept them, and they have to suffer in order to maintain their identity and dignity. Fortune has thrown these women into the world. They are neglected, lonely and abandoned, but they manage to find the strength and fight for their happiness. The purpose of the paper is to highlight the features of Eastern culture in the context of emigrant literature.

Key words: Eastern culture, emigrant literature, lost homeland, women's rights, self-sacrifice, refugee

Ներկայացվել է՝ 24.02.2021
Երաշխավորվել է ԵՊՀ Արտասահմանյան գրականության
ամբիոնի կողմից
Ընդունվել է տպագրության՝ 14.04.2021